
МЕДИКО-СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД УЧНІВ ІЗ ОСОБЛИВИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ПОТРЕБАМИ

Развін Сергій

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-710-9-2-10>

ВСТУП

Медико-соціальний супровід учнів із особливими навчальними потребами є ключовим елементом розвитку інклюзивної освіти, що сприяє забезпеченню рівних можливостей для навчання та соціальної інтеграції всіх дітей незалежно від їхніх особливостей.

Актуальність теми зумовлена зростаючою потребою у створенні сприятливого освітнього середовища, яке враховує фізичні, психічні та соціальні потреби учнів. У сучасному світі інклюзія стає однією з основних складових частин освітніх систем, що спрямовані на підтримку дітей з особливими навчальними потребами. Це питання набуває особливої важливості в контексті глобальних зусиль щодо реалізації принципів безбар'єрності та рівного доступу в освіті.

Розвиток інклюзивного освітнього середовища вимагає комплексного підходу, що включає міждисциплінарну співпрацю освітніх, медичних і соціальних установ. Медико-соціальний супровід дозволяє забезпечити цілісну підтримку учням, створюючи умови для їх повноцінного навчання, розвитку та соціалізації. Більшість провідних держав уже впровадили різні моделі такого супроводу, проте в Україні цей процес ще перебуває на етапі становлення. Наявна потреба у вивченні успішних міжнародних практик та їх адаптації до національних умов.

Мета дослідження полягає у визначенні ефективних підходів до впровадження медико-соціального супроводу учнів із особливими потребами, вивченні його компонентів і механізмів, а також аналізі наявних викликів і шляхів їх подолання. Автори прагнуть знайти оптимальне поєднання освітніх, медичних і соціальних аспектів підтримки, щоб забезпечити максимальну користь для дітей та сприяти розвитку інклюзивного освітнього середовища.

Для досягнення поставленої мети виділено такі **завдання**:

1. Проаналізувати сучасний стан медико-соціального супроводу в освітніх установах.

2. Описати ключові компоненти та механізми медико-соціальної підтримки учнів із особливими потребами.

3. Виявити основні виклики та проблеми, що виникають у разі впровадження медико-соціального супроводу.

4. Розробити рекомендації щодо вдосконалення наявних підходів і впровадження нових стратегій для ефективної підтримки учнів.

5. Дослідити досвід зарубіжних країн у сфері медико-соціального супроводу та визначити можливості його адаптації для національних умов.

Наукова новизна полягає у системному підході до аналізу медико-соціального супроводу, що включає дослідження міждисциплінарних механізмів підтримки та їх впливу на успішність і соціальну інтеграцію учнів із особливими навчальними потребами. Крім того, дослідження пропонує нові методи інтеграції прогресивного міжнародного досвіду в національну практику. Особливий акцент зроблено на практичних аспектах співпраці між різними секторами, що дозволяє створити цілісну систему підтримки учнів.

Важливо розуміти, що інтеграція дітей із особливими потребами в освітній процес не може обмежуватися лише зміною підходів до навчання. Це вимагає створення таких умов, у яких кожна дитина отримує можливість для повноцінного розвитку та самореалізації. Системний супровід є не тільки освітнім, а і соціальним завданням, що підкреслює важливість підтримки з боку держави, громадських організацій і міжнародних партнерів.

1. Основні компоненти медико-соціального супроводу

1.1. Огляд ключових складників медико-соціального супроводу учнів

Медико-соціальний супровід учнів із особливими навчальними потребами є складним процесом, який охоплює численні аспекти підтримки, зокрема медичні, психологічні та соціальні компоненти. Складники цього процесу повинні діяти інтегровано, щоб забезпечити максимальну користь для учнів, сприяючи їхньому фізичному та психічному здоров'ю, соціалізації та академічному успіху. Основні компоненти цього супроводу охоплюють медичну допомогу, психологічну підтримку, соціальну адаптацію та взаємодію з батьками.

Медична підтримка учнів є одним із ключових компонентів медико-соціального супроводу. Це включає не лише проведення періодичних медоглядів, а й організацію лікувально-профілактичних заходів, які сприяють підтримці здоров'я та запобігають ускладненням. Згідно з дослідженнями та наявною практикою, регулярний моніторинг здоров'я дозволяє виявляти проблеми на ранніх етапах і своєчасно

їх коригувати, що є особливо важливим для дітей із хронічними захворюваннями або фізичними вадами.

Медичні фахівці, такі як лікарі, медсестри та реабілітологи, відіграють важливу роль у впровадженні цієї складової частини супроводу. Вони співпрацюють із освітніми установами для створення безпечного середовища, яке враховує потреби кожної дитини. У багатьох школах передбачені спеціальні медичні кабінети або обладнання для надання першої допомоги, що є обов'язковим елементом якісного супроводу. Однак література та практика свідчать про те, що ці заходи можуть бути недостатніми без належної інтеграції з іншими складниками медико-соціального супроводу¹.

Психологічна підтримка є не менш важливою складовою частиною медико-соціального супроводу, оскільки вона безпосередньо впливає на емоційне та психічне здоров'я учнів. Шкільні психологи та спеціалісти з психолого-педагогічної допомоги забезпечують психологічну підтримку, допомагаючи учням долати стрес, адаптуватися до освітнього середовища та розвивати необхідні навички для соціальної інтеграції. Індивідуальні та групові заняття з психологом сприяють розвитку емоційної стабільності та комунікативних навичок, які необхідні для успішної взаємодії з однолітками та педагогами.

У науковій літературі описано, що ефективна психологічна підтримка передбачає комплексний підхід, який враховує індивідуальні особливості кожної дитини. Психологічні програми, орієнтовані на розвиток соціальних та емоційних навичок, а також на підтримку учнів у складних ситуаціях, є необхідною складовою частиною успішної адаптації в навчальному середовищі. Крім того, фахівці підкреслюють важливість залучення батьків до процесу психологічної підтримки, що сприяє кращому розумінню потреб дитини та підвищує ефективність супроводу.

Соціальна адаптація як складник медико-соціального супроводу має на меті допомогу учням у розвитку навичок соціальної взаємодії, що є важливим аспектом їхньої інтеграції в освітнє середовище та суспільство загалом. Соціальні працівники та спеціалісти із соціальної роботи підтримують дітей у подоланні труднощів у спілкуванні та соціалізації, забезпечуючи підтримку у вирішенні конфліктних ситуацій, побудові взаємин з однолітками та адаптації до навчального середовища².

¹ Van Miegheem A., Struyf E., Verschueren K. The relevance of sources of support for teachers' self-efficacy beliefs towards students with special educational needs. *European Journal of Special Needs Education*. 2022. Vol. 37, No. 1. P. 30. <https://doi.org/10.1080/08856257.2020.1829866>.

² Ahsan M. T., Sharma U., Deppler J. M. Exploring pre-service teachers' perceived teaching-efficacy, attitudes and concerns about inclusive education in Bangladesh. *International Journal of Whole Schooling*. 2012. Vol. 8, No. 2. P. 19. URL: https://www.researchgate.net/publication/267227489_Exploring_Pre-Service_Teachers'_Perceived_Teaching-Efficacy_Attitudes_and_Concerns_About_Inclusive_Education_in_Bangladesh.

Згідно з даними досліджень, соціальна підтримка може мати різні форми, включаючи індивідуальні консультації, групові заняття та участь у позакласних заходах. Такі заходи допомагають дітям навчитися співпрацювати з іншими, формувати впевненість у своїх силах і розвивати почуття належності до колективу. Соціальні працівники також співпрацюють з педагогами, щоб забезпечити комплексний підхід до підтримки учнів.

Взаємодія з батьками є невід'ємною складовою частиною медико-соціального супроводу. Батьки є партнерами у процесі підтримки дітей, оскільки вони мають найкраще розуміння їхніх потреб та особливостей. Літературні джерела вказують, що успішна взаємодія між спеціалістами та батьками підвищує ефективність освітнього процесу і сприяє створенню гармонійного середовища вдома.

Спеціалісти проводять консультації, семінари та тренінги для батьків, де обговорюються питання виховання дітей із особливими потребами, методи підтримки їх розвитку та способи взаємодії з ними. Така підтримка допомагає батькам не лише розуміти особливості своїх дітей, але й активно брати участь у їхньому навчанні та соціальному житті.

Інтеграція всіх складників медико-соціального супроводу є важливою умовою для забезпечення цілісної підтримки учнів із особливими навчальними потребами. Комплексний підхід, який об'єднує медичну, психологічну, соціальну підтримку та взаємодію з батьками, сприяє створенню гармонійного освітнього середовища. Така інтеграція дозволяє враховувати всі аспекти розвитку дитини та забезпечувати індивідуальний підхід до кожного учня³.

Наукові праці свідчать, що міждисциплінарні команди фахівців, що об'єднують педагогів, медиків, психологів і соціальних працівників, є найбільш ефективною формою організації медико-соціального супроводу. Такий підхід дозволяє швидко реагувати на змінні потреби учнів, коригувати індивідуальні плани та забезпечувати безперервну підтримку.

Аналіз міжнародних практик свідчить про важливість застосування передових підходів у сфері медико-соціального супроводу. У багатьох розвинених країнах впроваджені системи підтримки учнів з особливими потребами, що включають обов'язкову участь медичних, психологічних і соціальних працівників. Адаптація такого досвіду може сприяти покращенню національних підходів і впровадженню ефективніших стратегій підтримки.

³ Magauova A. S., Talipova N. A., Makhambetova Zh. T. Modeling of psychological and pedagogical support of students with special educational needs at the university in the conditions of inclusive education. *Bulletin. Series Psychology*. 2021. Vol. 69, No. 4. <https://doi.org/10.51889/2021-4.1728-7847.09>.

Наприклад, у країнах Європейського Союзу активно застосовуються цифрові платформи для моніторингу здоров'я учнів, організації дистанційних консультацій і координації роботи між фахівцями. Такий підхід дозволяє зменшити бюрократичні процедури та підвищити оперативність реагування на потреби дітей.

Підтримка держави є критично важливою для забезпечення стабільності й ефективності медико-соціального супроводу. Залучення державних ресурсів, зокрема фінансування та створення нормативно-правової бази, є необхідною умовою для реалізації програм підтримки. Важливо, щоб державна політика передбачала як фінансову допомогу школам, так і розробку відповідних стандартів, що відповідають сучасним викликам.

Літературні джерела свідчать, що без активної державної підтримки процес впровадження медико-соціальних послуг залишається фрагментованим і нерівномірним. Успіх впровадження таких програм залежить від тісної співпраці між державою, освітніми закладами та громадськими організаціями.

Таким чином, медико-соціальний супровід учнів із особливими навчальними потребами є багатокомпонентним процесом, який вимагає комплексного підходу та співпраці між різними секторами. Інтеграція медичних, психологічних та соціальних аспектів із активною участю батьків і держави сприятиме створенню ефективного інклюзивного освітнього середовища, яке забезпечить рівні можливості для всіх учнів.

1.2. Роль медичних і соціальних працівників у підтримці учнів

Медичні та соціальні працівники відіграють ключову роль у процесі медико-соціального супроводу учнів із особливими навчальними потребами. Їхня діяльність спрямована на забезпечення фізичного, психічного та соціального благополуччя дітей, що є основою для успішного навчання та інтеграції у загальноосвітнє середовище. Основні аспекти такої роботи, а також їхній вплив на навчальний процес слід розглянути детальніше.

Медичні працівники, зокрема шкільні медсестри та лікарі, відповідають за моніторинг стану здоров'я учнів, проведення профілактичних заходів і забезпечення надання першої допомоги у випадку необхідності. Їхня робота полягає не лише в оперативному реагуванні на гострі ситуації, а й у плануванні довгострокових заходів для підтримки здоров'я дітей.

Згідно з літературними джерелами, важливою частиною роботи медичних працівників є проведення медичних оглядів, завдяки яким

можна виявити захворювання на ранніх стадіях і надати необхідні рекомендації щодо лікування. Окрім цього, вони відповідають за створення індивідуальних планів медичної підтримки для учнів із хронічними захворюваннями чи інвалідністю. Ці плани включають рекомендації щодо адаптації навчального процесу відповідно до медичних показань.

Медичні працівники також активно співпрацюють із педагогами для створення безпечного та комфортного інклюзивного навчального середовища. Наприклад, у випадках, коли учні мають специфічні алергії або потребують спеціального харчування, медичний персонал допомагає організувати процес таким чином, щоб забезпечити здоров'я та безпеку дітей⁴.

Медичні працівники у школах часто працюють у тісній взаємодії з психологами для забезпечення цілісної підтримки учнів. Психологічне здоров'я є важливим аспектом загального благополуччя дитини, і медичні працівники можуть виявляти тривожні сигнали, що потребують додаткового втручання фахівців. Співпраця з психологами допомагає своєчасно виявляти психологічні проблеми та забезпечувати їх корекцію.

Соціальні працівники сприяють соціальній адаптації учнів із особливими навчальними потребами та їхній взаємодії з однолітками. Вони допомагають дітям розвивати соціальні навички, необхідні для успішної комунікації, формування дружніх стосунків та ефективної інтеграції у шкільне середовище. Згідно з дослідженнями, участь соціальних працівників у навчальному процесі сприяє зниженню рівня ізоляції учнів із особливими потребами та формуванню толерантного ставлення у класі чи колективі.

Окрім того, соціальні працівники виконують функції посередників між школою, батьками та громадою. Вони надають консультації родинам учнів, допомагаючи їм зрозуміти особливості розвитку та навчання дітей, а також залучати додаткові ресурси для їх підтримки. Ця співпраця забезпечує більш гармонійне середовище для дітей як у школі, так і вдома.

Медико-соціальний супровід є ефективним лише за умов комплексного підходу, що тісно поєднує співпрацю медичних і соціальних працівників із педагогами, психологами й адміністрацією шкіл. Міждисциплінарні команди дозволяють врахувати всі аспекти розвитку дитини та забезпечити їй максимально ефективну підтримку. В профільній літературі підкреслюється, що спільна робота дозволяє розробляти індивідуальні плани розвитку, які враховують як медичні, так і соціальні фактори. Координація зусиль дозволяє знизити навантаження на окремі групи та

⁴ Kravchenko O., Chupina K., Koliada N., Safin O., Bondarenko H. Psychological and pedagogical support of students with special educational needs in a higher education institution. *Lecture Notes in Networks and Systems*. 2021. Vol. 263. P. 301. https://doi.org/10.1007/978-3-030-80744-3_37.

підвищити ефективність підтримки. Так, медпрацівники можуть надати дані про фізичний стан учня, які використовуються соцпрацівниками для планування адаптаційних заходів.

Незважаючи на важливу роль медичних і соціальних працівників, їхня діяльність часто стикається з низкою проблем. Однією з головних перешкод є недостатня кількість кваліфікованих кадрів, що призводить до перевантаження наявних фахівців і зниження якості наданих послуг. У літературних джерелах також зазначається, що брак фінансування та обмежені ресурси є суттєвими викликами для реалізації повноцінного медико-соціального супроводу.

Для покращення ролі медичних і соціальних працівників у підтримці учнів необхідно забезпечити кілька ключових змін. Зокрема, варто розширити програми підготовки та підвищення кваліфікації для таких фахівців, щоб вони володіли сучасними знаннями та навичками роботи в школах. Також необхідно підвищити рівень фінансування, що дозволить забезпечити школи необхідними ресурсами та обладнанням.

Не менш важливим є створення чіткої системи координації між фахівцями різних напрямів. Це може включати розробку чітких стандартів і протоколів співпраці, що сприятимуть спільній роботі та забезпечать цілісність процесу підтримки. Застосування цифрових технологій для моніторингу стану учнів і координації спільної роботи фахівців також може підвищити ефективність їхньої діяльності⁵.

Отже, це питання вимагає комплексного підходу, що включає професійну підготовку, міждисциплінарну співпрацю та належне фінансування.

2. Механізми реалізації медико-соціального супроводу

2.1. Методи та інструменти, що використовуються для супроводу учнів

Для забезпечення ефективного медико-соціального супроводу учнів із особливими навчальними потребами необхідно застосовувати широкий спектр методів та інструментів, що дозволяють підтримувати їхній фізичний, психічний і соціальний розвиток. Ці методи й інструменти мають бути адаптованими до індивідуальних потреб дітей та інтегрованими у навчальний процес для забезпечення максимальної ефективності.

Індивідуальний план розвитку (ІПР) є одним із основних інструментів, що використовується для організації медико-соціального супроводу.

⁵ Nenka Y., Kybalna N., Snisarenko Y. The COVID-19 distance learning: insight from Ukrainian students. *Revista Brasileira de Educação do Campo*. 2020. Vol. 5. <https://doi.org/10.20873/uftrbec.e8925>.

ІПР містить детальні рекомендації щодо навчального процесу, медичної підтримки, психологічної допомоги та соціальної адаптації учня. Цей план розробляється міждисциплінарною командою фахівців, включаючи педагогів, медичних працівників, психологів і соціальних працівників, у співпраці з батьками дитини. Завдяки ІПР можна забезпечити індивідуальний підхід до кожного учня, враховуючи його специфічні потреби та особливості.

Медичний моніторинг є важливим інструментом підтримки здоров'я учнів. Він включає проведення регулярних медоглядів, оцінку фізичного стану дитини та контроль за дотриманням медичних рекомендацій. Профілактичні заходи, такі як вакцинація, планові обстеження та програми здорового способу життя, сприяють збереженню здоров'я дітей і попередженню можливих ускладнень. Медичні працівники також використовують спеціальні тести та діагностичні інструменти для визначення потенційних проблем зі здоров'ям, що можуть негативно впливати на навчальний процес.

Психологічна підтримка використовується для забезпечення психічного благополуччя учнів і включає різноманітні методи, такі як індивідуальні консультації, групові терапевтичні заняття та когнітивно-поведінкові інтервенції. Психологи застосовують методи емоційної підтримки, спрямовані на розвиток емоційної стійкості та подолання стресових ситуацій. Окрім того, популярними є методи ігрової й арт-терапії, які дозволяють дітям виразити свої емоції та покращити комунікативні навички у безпечному середовищі.

Адаптаційні методики, які широко застосовують соціальні працівники та фахівці із соціальної роботи, допомагають учням краще інтегруватися в колектив і розвивати навички соціальної взаємодії. До таких методик належать рольові ігри, заняття на розвиток комунікативних навичок, індивідуальні тренінги та вправи з розвитку навичок вирішення конфліктів. Ці методики спрямовані на те, щоб учні відчували себе частиною шкільного колективу та могли ефективно взаємодіяти з однолітками⁶.

Соціальна підтримка також включає організацію позакласних заходів: екскурсій, спортивних змагань і творчих занять, які сприяють формуванню почуття належності та допомагають дітям знайти друзів. Ці заходи не лише сприяють соціалізації, а й позитивно впливають на емоційний стан учнів.

Інформаційно-комп'ютерні технології (ІКТ) є важливим інструментом для забезпечення медико-соціального супроводу учнів. Використання ІКТ

⁶ Matsudo H. Trends in support for students with special educational needs in UK university libraries: focusing on support personnel and systems. *New Review of Academic Librarianship*. 2019. Vol. 25, No. 1. P. 33. <https://doi.org/10.1080/13614533.2018.1479644>.

включає застосування спеціалізованих навчальних програм, програмного забезпечення для моніторингу здоров'я та психічного стану учнів, а також платформ для дистанційного навчання і підтримки. Зокрема, інтерактивні додатки дозволяють дітям із особливими потребами розвивати навички самостійного навчання та комунікації.

Сучасні технології також використовуються для координації роботи міждисциплінарних команд, що займаються підтримкою учнів. Спеціалізоване програмне забезпечення дозволяє фахівцям обмінюватися інформацією, результатами спостережень і оцінок у реальному часі, що сприяє швидкому реагуванню на потреби учнів та ефективній адаптації планів підтримки.

Залучення батьків до процесу медико-соціального супроводу є важливим елементом забезпечення ефективної підтримки учнів. Консультації та тренінги, де обговорюються питання виховання, розвитку та підтримки дітей з особливими потребами, допомагають підвищити обізнаність та залученість родини. Батьки стають учасниками процесу підтримки, беручи участь у розробці ІПР та плануванні додаткових заходів для розвитку дитини.

Інструменти, що використовуються для співпраці з батьками, включають регулярні зустрічі, електронну комунікацію, вебінари та інформаційні матеріали. Таке залучення сприяє кращій інтеграції процесу підтримки між школою та родинним середовищем.

Робота міждисциплінарних команд, до складу яких входять психологи, педагоги, медичні та соціальні працівники, також є одним із дієвих методів організації медико-соціального супроводу. Така форма роботи забезпечує колективний підхід до оцінки потреб учня та розробки стратегії його підтримки. Міждисциплінарна співпраця дозволяє забезпечити цілісність супроводу, де кожен аспект розвитку дитини розглядається в комплексі.

Робота команд ґрунтується на постійній комунікації та обміні інформацією, що сприяє координації заходів і адаптації навчального процесу під потреби конкретної дитини. Це допомагає забезпечити ефективне реагування на зміни у стані учня та вчасне коригування планів підтримки⁷.

Ефективне застосування інструментів і методів, що використовуються для медико-соціального супроводу учнів, часто стикається з низкою викликів. Основними проблемами є недостатнє фінансування, брак кваліфікованих кадрів і обмежені можливості використання сучасних технологій у віддалених регіонах. Розширення доступу до ресурсів

⁷ Evans M. K., Heeks P. Providing potential for progress: learning support for students with special educational needs. *IASL Annual Conference Proceedings*. 2021. P. 275. <https://doi.org/10.29173/iasl8212>.

і розвиток професійної підготовки фахівців допоможуть подолати ці труднощі та підвищити ефективність.

Перспективи розвитку включають широке використання цифрових інструментів, впровадження нових технологій для моніторингу та підтримки учнів, а також активізацію співпраці між школами, медичними та соціальними установами. Інноваційні підходи до використання методів та інструментів допоможуть зробити медико-соціальний супровід більш ефективним і доступним для всіх учнів.

2.2. Приклади програм і практик, впроваджених у школах

У сучасних школах дедалі більше запроваджуються програми та практики медико-соціального супроводу учнів, які мають на меті забезпечити всебічну підтримку дітей із особливими навчальними потребами. Ці програми охоплюють різні аспекти підтримки, включаючи медичний, психологічний і соціальний супровід, та дозволяють створити сприятливе середовище для розвитку та навчання дітей.

Однією з найбільш поширених практик у школах є розробка індивідуальних освітніх програм (ІОП) для учнів із особливими потребами. Ці програми враховують особливості та потреби дитини, дозволяючи адаптувати навчальний процес для забезпечення доступності освіти. ІОП розробляються командою фахівців, включаючи педагогів, медичних працівників і психологів, у тісній співпраці з батьками.

ІОП містять індивідуальні навчальні цілі, методики та стратегії, що допомагають дитині освоювати навчальний матеріал у комфортному для неї темпі. Прикладом успішної практики є школи, де ці програми впроваджуються з використанням сучасних методик, що включають використання цифрових технологій, адаптованих навчальних матеріалів та інтерактивних занять.

Багато шкіл реалізують програми соціальної адаптації, які допомагають учням із особливими потребами інтегруватися в колектив і розвивати соціальні навички. Такі програми включають заняття із соціальними працівниками, тренінги та рольові ігри, що навчають дітей взаємодіяти з однолітками та розвивати навички комунікації. Наприклад, деякі школи впроваджують програми «Шкільний наставник», де учні старших класів допомагають дітям із особливими потребами під час навчання та у позакласній діяльності. Така практика сприяє формуванню дружніх стосунків і підвищує рівень соціальної інтеграції учнів.

Психологічна підтримка є важливим компонентом медико-соціального супроводу, і багато шкіл впроваджують спеціальні програми, що сприяють

емоційному благополуччю дітей. Ці програми можуть включати індивідуальні та групові сесії з психологом, де діти мають можливість обговорювати свої емоції, навчатися технік релаксації та вирішення конфліктів⁸.

Один із прикладів такої програми – проведення щотижневих групових занять з арт-терапії, під час яких учні мають можливість виразити свої емоції через творчість. Інший приклад – впровадження програм емоційної грамотності, що допомагають дітям навчитися розпізнавати та регулювати свої емоції, а також розуміти почуття інших.

Використання цифрових технологій стає невід’ємною частиною програм підтримки учнів із особливими потребами. Деякі школи застосовують спеціальні навчальні платформи, що дозволяють учням із обмеженими можливостями брати участь у дистанційному навчанні. Такі платформи мають адаптивний інтерфейс, інтерактивні навчальні матеріали та можливості для взаємодії з учителями та однолітками.

Прикладом успішної практики є використання спеціалізованих додатків для розвитку мовлення, які допомагають дітям із розладами комунікації поліпшити свої навички спілкування. Крім того, у деяких школах використовуються технології доповненої реальності для створення інтерактивного навчального середовища, що робить навчання більш захоплюючим і доступним для всіх учнів.

Ресурсні центри підтримки, створені при школах, надають спеціалізовану допомогу учням, педагогам і батькам. Вони виступають як консультативні та навчальні бази, де можна отримати додаткові ресурси для навчання та підтримки дітей із особливими потребами. Ресурсні центри також проводять тренінги для педагогів щодо впровадження інклюзивних практик і методик навчання.

Наприклад, у деяких школах діють центри, які пропонують заняття з фізичної реабілітації та спеціалізовані програми для дітей із обмеженими можливостями. Вони надають підтримку в адаптації навчального процесу, забезпечують індивідуальні заняття та допомагають учням отримувати доступ до всіх освітніх можливостей.

Батьки є важливими партнерами у процесі навчання дітей із особливими потребами, тому багато шкіл впроваджують програми співпраці з родинами. Такі програми включають регулярні консультації, тренінги та зустрічі, де обговорюються методики підтримки дітей вдома та у школі. Це допомагає забезпечити узгодженість між навчальним процесом у школі та домашнім середовищем, підвищуючи ефективність навчання.

⁸ Marhamah A., Kurniawati F., Mangunsong F. M. Teachers' attitude and instructional support for students with special educational needs in inclusive primary schools. *Diversity in Unity: Perspectives from Psychology and Behavioral Sciences*. 2019. P. 293. <https://doi.org/10.1201/9781315225302-36>.

Прикладом успішної практики є створення «батьківських клубів», де родини можуть обмінюватися досвідом, отримувати психологічну підтримку та вчитися нових підходів до виховання. Така співпраця підвищує залученість батьків до процесу підтримки та допомагає створити гармонійне середовище для розвитку дитини.

У багатьох школах впроваджуються інтердисциплінарні підходи, що включають співпрацю між медичними, соціальними працівниками, педагогами та психологами. Ці команди працюють разом для розробки та впровадження індивідуальних планів розвитку, забезпечуючи комплексну підтримку учнів⁹. Прикладом такої практики є створення команд підтримки у школах, що регулярно проводять зустрічі для обговорення стану учня, корекції планів супроводу та планування нових заходів. Це дозволяє забезпечити цілісність підходу та ефективно реагувати на зміни в потребах дитини.

Таким чином, успішні приклади програм і практик, впроваджених у школах, демонструють важливість комплексного підходу до медико-соціального супроводу учнів із особливими навчальними потребами. Вони включають адаптацію навчальних програм, соціальну та психологічну підтримку, використання технологій і тісну співпрацю з батьками. Ці практики забезпечують всебічну підтримку учнів та сприяють їхньому повноцінному розвитку й інтеграції у шкільне середовище.

3. Виклики та проблеми у впровадженні медико-соціального супроводу

3.1. Основні труднощі, з якими стикаються школи та фахівці

Впровадження медико-соціального супроводу учнів із особливими навчальними потребами стикається з численними викликами, що впливають на ефективність та якість підтримки. Ці труднощі можуть бути пов'язані з браком ресурсів, рівнем підготовки кадрів, організаційними проблемами та іншими факторами. Тому варто розглянути основні проблеми, які впливають на школи та фахівців, що забезпечують медико-соціальний супровід.

Однією з найбільших перешкод є брак фінансування, що обмежує можливості шкіл для впровадження програм підтримки учнів. Недостатність бюджетних коштів заважає оснащувати школи необхідним обладнанням, забезпечувати навчальні матеріали та залучати спеціалістів,

⁹ Galanciak S., Weiss A., Siwicki M. Mobile devices as support for students with special educational needs. *Problemy Wczesnej Edukacji*. 2018. No. 41 (2). P. 31. <https://doi.org/10.26881/pwe.2018.41.03>.

які можуть надавати підтримку учням. Фінансові обмеження також впливають на можливості проводити тренінги та підвищення кваліфікації для педагогів, медичних і соціальних працівників. Через брак ресурсів школи часто не можуть реалізовувати програми на повну потужність, що знижує якість медико-соціального супроводу. Фахівці вказують на те, що нестача фінансування обмежує доступ до сучасних технологій та інноваційних підходів, які можуть значно покращити підтримку учнів.

Другою важливою проблемою є недостатня кількість кваліфікованих кадрів, що спеціалізуються на медико-соціальному супроводі. У багатьох школах бракує шкільних медсестер, психологів і соціальних працівників, які мають необхідні навички та досвід для роботи з учнями з особливими потребами. Це призводить до перевантаження наявних фахівців, які не можуть повною мірою виконувати свої обов'язки через великий обсяг роботи.

Недостатність кадрів також ускладнює роботу міждисциплінарних команд, які забезпечують комплексний підхід до підтримки учнів. Через брак спеціалістів такі команди не завжди можуть діяти ефективно, що впливає на узгодженість та якість супроводу.

Організаційні проблеми часто виникають через відсутність чіткої системи координації між різними фахівцями та структурами. Впровадження медико-соціального супроводу потребує взаємодії між медичними, освітніми та соціальними службами, але через недостатній рівень координації цей процес стає складним. Відсутність стандартизованих протоколів співпраці може призводити до непослідовності дій і дублювання зусиль. Додатково у деяких школах може спостерігатися нестача адміністративної підтримки, що ускладнює планування та реалізацію програм. Без належного управління та організаційної підтримки фахівці не завжди можуть ефективно взаємодіяти та впроваджувати індивідуальні плани розвитку учнів.

Підготовка педагогів, які працюють з дітьми з особливими потребами, є ще однією серйозною проблемою. Багато вчителів не мають достатніх знань та навичок для адаптації навчальних програм і використання методик, необхідних для роботи з учнями з різними видами особливостей. Відсутність систематичних тренінгів і можливостей підвищення кваліфікації призводить до того, що вчителі часто відчувають себе не підготовленими до роботи у класах з інклюзивним навчанням¹⁰.

Педагоги можуть стикатися з труднощами в адаптації навчальних матеріалів, управлінні класом і забезпеченні належної підтримки для учнів

¹⁰ Davydenko A. Teaching of students with special educational needs in higher educational institutions of inclusive type. *Visnyk Universytetu «Ukraina»*. 2019. No. 22. P. 175. <https://doi.org/10.36994/2707-4110-2019-1-22-19>.

із особливими потребами. Це впливає на рівень навчання та успішність дітей, знижуючи ефективність освітнього процесу.

Ще однією проблемою є нерівність у доступі до ресурсів між різними регіонами. У великих містах школи мають більше можливостей для залучення фінансування та кваліфікованих фахівців, тоді як у сільських районах і віддалених громадах ситуація може бути значно гіршою. Це призводить до того, що учні у віддалених регіонах отримують менш якісну підтримку, ніж їхні однолітки у великих містах.

Також нерівномірність у доступі до ресурсів може проявлятися в різних школах навіть у межах одного регіону. Школи з більш розвиненими програмами мають переваги у вигляді спеціалізованих приміщень, навчальних матеріалів і доступу до сучасних технологій, тоді як інші школи стикаються з труднощами в реалізації навіть базових заходів підтримки.

Соціальні та культурні бар'єри можуть стримувати впровадження медико-соціального супроводу. У деяких громадах існують стереотипи та упередження щодо дітей з особливими потребами, що ускладнює їхню інтеграцію у навчальні заклади. Відсутність обізнаності та підтримки з боку суспільства може призводити до створення дискримінаційної атмосфери, що негативно впливає на учнів. Також деякі педагоги та батьки можуть не мати належного розуміння важливості медико-соціального супроводу, що може спричиняти опір змінам та знижувати ефективність програм.

Останньою, але не менш важливою проблемою є відсутність систематичного моніторингу та оцінки ефективності медико-соціального супроводу. Школи та фахівці часто не мають достатніх інструментів для оцінки результативності своїх дій, що призводить до того, що багато програм залишаються формальними та не приносять очікуваних результатів. Без належного контролю за виконанням планів та адаптації підходів у разі необхідності ефективність підтримки може бути зниженою.

Отже, основні труднощі, з якими стикаються школи та фахівці у впровадженні медико-соціального супроводу здобувачів освіти з особливими навчальними потребами, включають фінансові обмеження, недостатню кількість кваліфікованих кадрів, організаційні проблеми, нерівність у доступі до ресурсів та соціальні бар'єри. Подолання цих викликів потребує комплексного підходу, що включає підвищення рівня фінансування, розвиток програм підготовки фахівців, посилення координації між службами та активну просвітницьку діяльність. Лише за таких умов можна забезпечити якісну та ефективну підтримку учнів із особливими навчальними потребами¹¹.

¹¹ Espadinha C. Network support for students with special educational needs in the Universidade de Lisboa: "Rede NEE-ULisboa". *ACM International Conference Proceeding Series*. 2016. P. 284. <https://doi.org/10.1145/3019943.3019984>.

3.2. Соціально-економічні, організаційні та професійні обмеження

Впровадження медико-соціального супроводу учнів із особливими навчальними потребами стикається з низкою соціально-економічних, організаційних і професійних обмежень, які ускладнюють забезпечення ефективної підтримки. Ці обмеження впливають на якість послуг, доступність супроводу та рівень підготовки фахівців.

Соціально-економічні обмеження включають недостатнє фінансування освітніх закладів і програм підтримки учнів із особливими потребами. Брак бюджетних коштів обмежує можливості для впровадження інноваційних методик, закупівлі сучасного обладнання та залучення кваліфікованих спеціалістів. Це особливо актуально для шкіл у віддалених районах, де обмеженість ресурсів ще більше погіршує ситуацію.

Недостатність фінансування також впливає на можливість проводити підвищення кваліфікації фахівців, що є необхідним для забезпечення якісної підтримки учнів. Через обмежені економічні можливості школи не завжди можуть організувати тренінги та навчальні семінари для педагогів і соціальних працівників. Це призводить до того, що фахівці часто працюють застарілими методами, які не відповідають сучасним викликам.

Організаційні обмеження включають проблеми координації та інтеграції між різними секторами, залученими до медико-соціального супроводу. Відсутність узгоджених протоколів співпраці між медичними, освітніми та соціальними установами може призводити до дублювання зусиль або, навпаки, до прогалин у наданні послуг. Нерідко виникає ситуація, коли різні фахівці працюють із дитиною окремо, що призводить до відсутності узгодженості в діях та знижує ефективність підтримки¹².

Також в організаційній сфері часто спостерігається недостатній рівень адміністративної підтримки з боку керівництва шкіл і відсутність належного планування. Без чіткого управління та стратегічного бачення впровадження програм медико-соціального супроводу стає фрагментованим, що негативно впливає на його ефективність.

Професійні обмеження стосуються рівня підготовки кадрів, які забезпечують медико-соціальний супровід. У багатьох школах педагоги, медичні працівники та соціальні фахівці мають недостатній рівень підготовки для роботи з дітьми з особливими потребами. Це може бути пов'язано з відсутністю спеціалізованих навчальних програм у системі підготовки кадрів та обмеженими можливостями для підвищення кваліфікації.

¹² Evans M. K., Heeks P. Providing potential for progress: learning support for students with special educational needs. *IASL Annual Conference Proceedings*. 2021. P. 276. <https://doi.org/10.29173/iasl8212>.

Через недостатній рівень професійної підготовки фахівці можуть не володіти сучасними методиками роботи та не мати досвіду роботи у міждисциплінарних командах. Це ускладнює їхню здатність ефективно співпрацювати з іншими спеціалістами та забезпечувати комплексну підтримку учням. Професійні обмеження також можуть проявлятися у відсутності мотивації та високого рівня стресу серед фахівців через великі навантаження та недостатню підтримку з боку суспільства.

Соціально-економічні, організаційні та професійні обмеження є серйозними перешкодами для впровадження ефективного медико-соціального супроводу учнів із особливими навчальними потребами. Для подолання цих викликів необхідні комплексні заходи, такі як збільшення фінансування, удосконалення організаційних структур, впровадження систематичних програм підвищення кваліфікації фахівців і посилення координації між різними секторами. Це допоможе створити більш ефективну систему підтримки, яка забезпечить кожному учню можливість для його повноцінного навчання та розвитку.

4. Перспективи удосконалення медико-соціального супроводу

4.1. Пропозиції щодо покращення підтримки учнів

Для забезпечення ефективного медико-соціального супроводу учнів із особливими навчальними потребами слід розробити комплексні стратегії, спрямовані на усунення наявних обмежень та підвищення якості підтримки. Автори надають низку пропозицій, які можуть значно покращити процес супроводу та створити сприятливі умови для навчання і розвитку учнів.

Одним із найважливіших заходів для покращення медико-соціального супроводу є збільшення фінансування освітніх закладів. Додаткові кошти дозволять закупити сучасне обладнання, навчальні матеріали та забезпечити школи спеціалізованими приміщеннями для медико-соціальних послуг. Важливою є також оптимізація використання наявних ресурсів, що включає ефективний розподіл і залучення додаткових джерел фінансування, таких як гранти від міжнародних організацій і допомога благодійних фондів.

Розробка спеціалізованих курсів і тренінгів, що включають сучасні методики роботи з дітьми з особливими потребами, допоможе підвищити рівень підготовки, покращити знання та навички профільних фахівців. Важливо впроваджувати програми підвищення кваліфікації, орієнтовані на роботу в міждисциплінарних командах, що дозволить спеціалістам краще взаємодіяти та забезпечувати комплексну підтримку.

Одним із ключових аспектів покращення медико-соціального супроводу є посилення співпраці між освітніми установами, медичними закладами,

соціальними службами та громадськими організаціями. Розробка чітких протоколів і процедур співпраці допоможе уникнути дублювання зусиль та забезпечить узгодженість дій. Створення єдиних команд підтримки на основі міждисциплінарного підходу дозволить об'єднати зусилля фахівців із різних сфер для розробки та реалізації індивідуальних планів підтримки учнів.

Інформаційно-комп'ютерні технології можуть значно покращити процес супроводу учнів. Використання спеціалізованого програмного забезпечення для моніторингу здоров'я і координації роботи фахівців допоможе забезпечити безперервний контроль за станом дітей та адаптацію планів у разі потреби. Розробка та впровадження цифрових платформ для обміну інформацією між фахівцями дозволить швидко реагувати на потреби учнів та забезпечити зручну комунікацію між школою, медичними закладами та батьками.

Батьки є важливими учасниками процесу підтримки дітей із особливими потребами, тому їхнє активне залучення має стати пріоритетом. Проведення регулярних зустрічей, тренінгів і консультацій сприятиме підвищенню їхньої обізнаності та залученості у навчальний процес. Така співпраця допоможе створити узгоджене середовище для навчання, де підтримка надається як у школі, так і вдома, що сприятиме більш гармонійному розвитку дитини.

Потрібно забезпечити рівний доступ до ресурсів для всіх учнів, незалежно від їхнього місця проживання. Це включає розширення мережі ресурсних центрів підтримки у сільських і віддалених районах, які надаватимуть необхідні послуги та консультації. Залучення мобільних медико-соціальних команд, які зможуть виїжджати до шкіл у віддалених місцевостях, дозволить надавати підтримку учням, які раніше мали обмежений доступ до послуг.

Досвід інших країн, які успішно впроваджують програми медико-соціального супроводу, може бути корисним для вдосконалення національних підходів. Запозичення ефективних практик, таких як інтеграція цифрових технологій або впровадження інноваційних навчальних методик, допоможе адаптувати наявні програми до сучасних вимог. Співпраця з міжнародними організаціями та обмін досвідом з іншими країнами можуть сприяти підвищенню якості послуг, що надаються.

Покращення медико-соціального супроводу потребує впровадження комплексних заходів, спрямованих на підвищення фінансування, розвиток програм підготовки кадрів, посилення співпраці між установами та використання сучасних технологій. Залучення батьків і забезпечення рівного доступу до ресурсів допоможуть створити ефективну систему підтримки, яка сприятиме успішному навчанню та розвитку учнів.

4.2. Використання міжнародного досвіду для адаптації національних підходів

Використання міжнародного досвіду є важливим елементом удосконалення національних підходів до медико-соціального супроводу учнів з особливими навчальними потребами. Багато країн світу впровадили ефективні моделі підтримки, які можуть бути адаптовані з урахуванням місцевих особливостей. Вивчення передових практик дозволяє не тільки скористатися перевіреними методами, але й уникнути можливих помилок під час їх впровадження.

У багатьох країнах Європи, таких як Фінляндія, Данія та Нідерланди, впроваджені моделі інклюзивної освіти, які базуються на тісній співпраці між освітніми установами, медичними службами та соціальними працівниками. Ці країни використовують міждисциплінарний підхід, що дозволяє об'єднувати зусилля різних фахівців для розробки індивідуальних планів підтримки учнів. Одним із ключових елементів є обов'язкова участь батьків у процесі, що забезпечує узгодженість між школою та домом.

Прикладом успішної практики є система підтримки у Великій Британії, де створені спеціальні навчальні центри, що пропонують індивідуальні навчальні плани, адаптовані під потреби учнів. Окрім того, у цих центрах використовується спеціальне програмне забезпечення для моніторингу прогресу й обміну інформацією між фахівцями.

Іншою важливою складовою частиною міжнародного досвіду є використання цифрових технологій у медико-соціальному супроводі. Наприклад, у США широко застосовуються електронні платформи, які дозволяють учителям, лікарям, психологам і соціальним працівникам взаємодіяти й обмінюватися інформацією щодо стану учня в реальному часі. Це забезпечує швидку адаптацію планів підтримки та оперативне реагування на потреби дитини.

Застосування цифрових рішень також допомагає зменшити адміністративне навантаження на школи та полегшує управління програмами підтримки. Адаптація таких технологій у національну практику сприятиме підвищенню ефективності роботи фахівців і забезпечить доступ до підтримки незалежно від місця проживання учня.

Досвід скандинавських країн свідчить про важливість підготовки кадрів для успішного впровадження інклюзивної освіти. У цих країнах діють системи постійного навчання та підвищення кваліфікації педагогів, що дозволяють їм працювати з учнями з різними потребами. Навчальні програми включають практичні тренінги, де педагоги та інші фахівці отримують можливість освоїти сучасні методики роботи. Запозичення таких програм у поєднанні з локальними ініціативами дозволить

підвищити рівень підготовки фахівців в Україні. Це забезпечить не лише теоретичну, але й практичну підготовку фахівців, яка допоможе краще працювати в умовах інклюзивної освіти.

Адаптація міжнародних підходів має враховувати соціально-економічні, культурні та організаційні особливості країни. Важливо, щоб запозичені практики відповідали національним реаліям і могли бути впроваджені в рамках наявної системи освіти. Це означає, що варто вибирати методики, які є не лише ефективними, але й реалізованими в умовах обмежених ресурсів.

Співпраця з міжнародними організаціями, такими як ЮНЕСКО та ЮНІСЕФ, дозволяє отримати консультації та експертну допомогу у впровадженні кращих практик. Також важливим є обмін досвідом через міжнародні конференції, семінари та освітні програми, що сприяють поширенню передових підходів і створенню мережі підтримки між країнами.

Використання міжнародного досвіду є важливою складовою частиною процесу вдосконалення національних підходів до медико-соціального супроводу учнів з особливими навчальними потребами. Запозичення успішних практик, впровадження цифрових технологій, підвищення кваліфікації фахівців та адаптація підходів до місцевих умов сприятимуть створенню ефективної системи підтримки учнів. Це дозволить покращити якість навчання та забезпечити рівний доступ до освіти для всіх дітей, незалежно від їхніх потреб та особливостей.

ВИСНОВКИ

Медико-соціальний супровід учнів із особливими навчальними потребами є важливою складовою частиною створення інклюзивного освітнього середовища, що сприяє забезпеченню рівних можливостей для навчання та розвитку дітей, незалежно від рівня їхніх особливих потреб. Комплексний підхід до медико-соціальної підтримки включає медичну, психологічну та соціальну допомогу, інтеграцію сучасних технологій та активну співпрацю з батьками. Успішне впровадження такого супроводу залежить від координації спільних дій між освітніми установами, медичними закладами, соціальними службами та іншими учасниками процесу. Підтримка здобувачів освіти з особливими потребами допомагає їм не лише успішно адаптуватися до шкільного середовища, але й розвивати навички, необхідні для подальшої соціалізації та навчання.

Основними труднощами, з якими стикаються школи та фахівці у впровадженні медико-соціального супроводу, є соціально-економічні, організаційні та професійні обмеження. Недостатнє фінансування освітніх закладів обмежує можливості для реалізації програм підтримки, придбання сучасного обладнання та забезпечення спеціалізованих приміщень. Це також

ускладнює проведення тренінгів і підвищення кваліфікації фахівців, що є необхідним для надання якісної підтримки учням. Брак кваліфікованих спеціалістів, таких як психологи, медичні та соціальні працівники, призводить до надмірного навантаження на наявний персонал, зниження якості послуг та відсутності узгодженості в роботі міждисциплінарних команд.

Організаційні труднощі включають недостатню координацію між різними структурами, що займаються підтримкою учнів, та відсутність чітких протоколів співпраці. Це може призводити до дублювання зусиль або прогалин у процесі надання допомоги, що знижує ефективність роботи. Крім того, багато шкіл не мають адміністративної підтримки для впровадження комплексних програм медико-соціального супроводу, що ускладнює планування та реалізацію таких програм. Важливим викликом також є недостатній рівень підготовки педагогів, які часто не мають достатніх знань для роботи з учнями з особливими потребами.

Нерівність у доступі до ресурсів є ще однією проблемою, яка погіршує якість підтримки. Школи у віддалених районах і сільській місцевості часто мають менше можливостей для залучення кваліфікованих спеціалістів та отримання необхідних ресурсів, що створює нерівні умови для учнів. Це також впливає на доступ до сучасних технологій, які є важливими для забезпечення якісної підтримки учнів. Соціальні та культурні бар'єри також можуть ускладнювати процес впровадження медико-соціального супроводу, особливо у громадах, де наявні стереотипи та упередження щодо дітей із особливими потребами.

Для подолання цих труднощів необхідно впроваджувати комплексні заходи, що включають збільшення фінансування освітніх програм, розвиток професійної підготовки фахівців і посилення координації між усіма учасниками процесу. Збільшення інвестицій у систему освіти дозволить покращити інфраструктуру, забезпечити школи сучасним обладнанням та розширити мережу ресурсних центрів підтримки. Це, своєю чергою, сприятиме зменшенню нерівності у доступі до ресурсів і забезпеченню рівних можливостей для всіх учнів, незалежно від місця їх проживання.

Однією з важливих стратегій є впровадження програм підготовки та підвищення кваліфікації педагогів та інших фахівців. Спеціалізовані навчальні курси та тренінги, орієнтовані на роботу з дітьми з особливими потребами, дозволять підвищити рівень підготовки кадрів і забезпечити ефективну підтримку учнів. Зокрема, важливо розвивати навички роботи в міждисциплінарних командах, що сприятиме узгодженості дій та цілісності підходу до підтримки учнів.

Використання сучасних технологій може значно покращити процес медико-соціального супроводу. Інтеграція інформаційно-комп'ютерних

технологій дозволить фахівцям ефективніше координувати свою роботу, здійснювати моніторинг стану учнів і забезпечувати швидке реагування на зміни в їхньому стані. Цифрові платформи для обміну інформацією між фахівцями, школою та батьками допоможуть покращити комунікацію та зроблять процес підтримки більш гнучким і прозорим.

Використання міжнародного досвіду може сприяти вдосконаленню національних підходів до медико-соціального супроводу. Передові практики, такі як міждисциплінарний підхід до підтримки, цифрові технології для моніторингу та обміну інформацією, а також навчальні програми для підвищення кваліфікації фахівців, можуть бути адаптовані з урахуванням національних умов. Співпраця з міжнародними організаціями, такими як ЮНЕСКО та ЮНІСЕФ, допоможе залучити експертні знання та фінансову підтримку для впровадження передових практик.

Загалом, ефективний медико-соціальний супровід учнів із особливими навчальними потребами вимагає впровадження комплексних заходів, спрямованих на підвищення рівня фінансування, розвиток програм підготовки фахівців, використання сучасних технологій і посилення координації між різними секторами. Ці зміни сприятимуть створенню умов для повноцінного розвитку кожного учня, що дозволить підвищити рівень інклюзивності освіти, усунути можливі бар'єри та забезпечити рівні можливості для всіх дітей.

АНОТАЦІЯ

Дослідження спрямоване на поглиблення розуміння ролі та значення медико-соціального супроводу як фундаментального компонента інклюзивного освітнього середовища, аналіз сучасних практик і виявлення шляхів для покращення їх реалізації. Це допоможе сформувати основу для впровадження більш ефективних стратегій, що враховуватимуть специфіку національної системи освіти, а також інтегруватимуть найкращі міжнародні практики. Це дозволить створити освітню систему, яка буде справді інклюзивною та готовою відповідати на потреби кожної дитини, сприяючи розвитку справедливого і прогресивного суспільства рівних можливостей.

Література

1. Rose R., Shevlin M. Support provision for students with special educational needs in Irish primary schools. *Journal of Research in Special Educational Needs*. 2020. Vol. 20, No. 1. P. 51–63. <https://doi.org/10.1111/1471-3802.12465>.
2. Evans M. K., Heeks P. Providing potential for progress: learning support for students with special educational needs. *IASL Annual Conference Proceedings*. 2021. P. 272–282. <https://doi.org/10.29173/iasl8212>.

3. Kravchenko O., Chupina K., Koliada N., Safin O., Bondarenko H. Psychological and pedagogical support of students with special educational needs in a higher education institution. *Lecture Notes in Networks and Systems*. 2021. Vol. 263. P. 299–306. https://doi.org/10.1007/978-3-030-80744-3_37.
4. Van Mieghem A., Struyf E., Verschueren K. The relevance of sources of support for teachers' self-efficacy beliefs towards students with special educational needs. *European Journal of Special Needs Education*. 2022. Vol. 37, No. 1. P. 28–42. <https://doi.org/10.1080/08856257.2020.1829866>.
5. Galanciak S., Weiss A., Siwicki M. Mobile devices as support for students with special educational needs. *Problemy Wczesnej Edukacji*. 2018. No. 41 (2). P. 28–36. <https://doi.org/10.26881/pwe.2018.41.03>.
6. Matsudo H. Trends in support for students with special educational needs in UK university libraries: focusing on support personnel and systems. *New Review of Academic Librarianship*. 2019. Vol. 25, No. 1. P. 28–48. <https://doi.org/10.1080/13614533.2018.1479644>.
7. Magauova A. S., Talipova N. A., Makhambetova Zh. T. Modeling of psychological and pedagogical support of students with special educational needs at the university in the conditions of inclusive education. *Bulletin. Series Psychology*. 2021. Vol. 69, No. 4. <https://doi.org/10.51889/2021-4.1728-7847.09>.
8. Van Mieghem A., Struyf E., Verschueren K. The relevance of sources of support for teachers' self-efficacy beliefs towards students with special educational needs. *European Journal of Special Needs Education*. 2022. Vol. 37, No. 1. P. 28–42. <https://doi.org/10.1080/08856257.2020.1829866>.
9. Carlisle D. D. E. Disability support for students with special educational needs at institutes of higher learning in Singapore: a historical perspective to developments in education policy. *Disability and the Global South*. 2022. Vol. 9, No. 1. P. 2130–2151. <http://www.dgsjournal.org>.
10. Davydenko A. Teaching of students with special educational needs in higher educational institutions of inclusive type. *Visnyk Universytetu «Ukraina»*. 2019. No. 22. P. 172–179. <https://doi.org/10.36994/2707-4110-2019-1-22-19>.
11. Nenko Y., Kybalna N., Snisarenko Y. The COVID-19 distance learning: insight from Ukrainian students. *Revista Brasileira de Educação do Campo*. 2020. Vol. 5. <https://doi.org/10.20873/uft.rbec.e8925>.
12. Espadinha C. Network support for students with special educational needs in the Universidade de Lisboa: “Rede NEE-ULisboa”. *ACM International Conference Proceeding Series*. 2016. P. 283–287. <https://doi.org/10.1145/3019943.3019984>.
13. Marhamah A., Kurniawati F., Mangunsong F. M. Teachers' attitude and instructional support for students with special educational needs in inclusive

primary schools. *Diversity in Unity: Perspectives from Psychology and Behavioral Sciences*. 2019. P. 291–296. <https://doi.org/10.1201/9781315225302-36>.

14. Giangreco M. F. Teacher assistant supports in inclusive schools: research, practices and alternatives. *Australasian Journal of Special Education*. 2013. Vol. 37, No. 2. P. 93–106. <https://doi.org/10.1017/jse.2013.1>.

15. Ahsan M. T., Sharma U., Deppeler J. M. Exploring pre-service teachers' perceived teaching-efficacy, attitudes and concerns about inclusive education in Bangladesh. *International Journal of Whole Schooling*. 2012. Vol. 8, No. 2. P. 1–20. URL: https://www.researchgate.net/publication/267227489_Exploring_Pre-Service_Teachers'_Perceived_Teaching-Efficacy_Attitudes_and_Concerns_About_Inclusive_Education_in_Bangladesh.

16. Schwab S. Teachers' student-specific self-efficacy in relation to teacher and student variables. *Educational Psychology*. 2019. Vol. 39, No. 1. P. 4–18. <https://doi.org/10.1080/01443410.2018.1516861>.

17. Van Mieghem A., Verschueren K., Petry K., Struyf E. An analysis of research on inclusive education: a systematic search and meta-review. *International Journal of Inclusive Education*. 2020. Vol. 24, No. 6. P. 675–689. https://www.researchgate.net/publication/325613675_An_analysis_of_research_on_inclusive_education_a_systematic_search_and_meta_review.

Information about the author:

Razvin Serhii,

<https://orcid.org/0009-0007-1624-7955>

Infectious Disease Doctor of the Outpatient Department
Kyiv City Center for Prevention and Control of HIV/AIDS

Kyiv City Clinical Hospital No. 5
11, Vidpochynku str., Kyiv, Ukraine